

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Донишгоҳи давлатии
тиҷорати Тоҷикистон
д.и.т., профессор Назарзода Х.Х.

«24» Август 2025

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

**ба диссертатсияи Баҳодурова Қумринисо Қаюмовна дар мавзуи
«Такмили муҳити молиявии соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии
Тоҷикистон» (дар мисоли соҳибкории кишоварзӣ) барои дарёфти
дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси
08.00.06.06 – Иқтисодиёти соҳибкорӣ**

1. Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ

Таҳқиқоти диссертатсионии Баҳодурова Қумринисо Қаюмовна дар мавзуи «Такмили муҳити молиявии соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» (дар мисоли соҳибкории кишоварзӣ) ба талаботи Шиносномаи феҳристи ихтисосҳои илмӣи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.06.06 – Иқтисодиёти соҳибкорӣ, бандҳои 1.1. Рушди назария ва методологияи соҳибкорӣ: таҳияи методикаи ташкили фаъолият дар шаклҳои гуногуни соҳибкорӣ, 1.5. Таҳқиқи чараҳои соҳибкорӣ дар ягонагии унсурҳои асосии он: шахсӣ, иқтисодӣ, ташкилию идоракунӣ, 1.7. Ташаккул ва рушди низоми таъминоти инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ, 1.8. Танзим ва дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкорӣ, 1.19. Ташкили ҳамкориҳои сохторҳои ҳокимияти давлатӣ ва бахши соҳибкорӣ, 1.23. Самаранокии фаъолияти соҳибкорӣ ва роҳҳои баланд бардоштани онҳо, мутобиқ аст.

2. Мубрами мавзуи таҳқиқот

Дар шароити муосир, ки принципҳои иқтисодиёти бозорӣ амал менамояд, фаъолияти соҳибкорӣ дар кишвар дар сатҳи зарурӣ ташкил ва ба роҳ монда шудааст. Вазъи муҳити молиявии соҳибкорӣ ҳам дар

иқтисодиёти кишвар ва ҳам дар минтақаҳои алоҳида таъсири назаррас дорад. Бо оғози ислоҳоти иқтисодӣ тафовутҳо дар рушди иҷтимоӣ иқтисодии минтақаҳо рӯ ба афзоиш оварданд, ки бо ташаккули муносибатҳои бозорӣ, ҳолат ва динамикаи афзоиши намудҳои гуногуни фаъолияти соҳибкорӣ дар ҷумҳурӣ вобастаанд.

Муҳити молиявӣ дар сатҳи макроиқтисодӣ ва микроиқтисодӣ барои рушди соҳибкорӣ талаботи объективӣ ва вазифаҳост, ки новобаста аз манфиатҳои иқтисодӣ бояд муҳайё карда шавад. Таҳлилҳо собит менамоянд, ки солҳои охир доир ба муҳити молиявии соҳибкорӣ таҳқиқотҳои зиёде бурда шудаанд, вале, мутаассифона масъалаҳои назариявии муҳити молиявии соҳибкорӣ дар сатҳи лозима таҳқиқ нашудаанд. Ҳол он ки тибқи таълимоти классикони 5 назарияи иқтисодӣ, асоси фаъолияти соҳибкорӣ дониш дар бораи шартҳо ва омилҳои муҳити соҳибкорӣ мебошад.

Ҳолати воқеии соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз набудани муҳити молиявии солими рушди соҳибкорӣ, сатҳи баланди андозбандӣ, таъсири омилҳои инсонӣ дар ташаккул ва рушди фаъолияти соҳибкорӣ, сатҳи пасти даромад, низоми қарз ва суғурта, дастгирии молиявӣ гувоҳӣ медиҳад. Зарурати омӯхтани асосҳои назариявии муҳити молиявии соҳибкорӣ, омилҳои ташаккули муҳити молиявии соҳибкорӣ, инчунин омӯхтани таҷрибаи ҷаҳонии муҳайё сохтани муҳити молиявии соҳибкорӣ, баҳои ҳолати муносири он дар сатҳи макроиқтисодӣ ва микроиқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муайян намудани самтҳои асосии такмили онҳо, мубрамияти мавзуи таҳқиқотии интиҳобшуда тақозо менамояд.

Ҳамаи ин мубрамии мавзуи таҳқиқот, инчунин аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои бадастомадаро муайян ва тасдиқ мекунанд.

3. Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот.

Саҳми шахсии муаллиф аз муайян намудани мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, асосноккунии моҳияти назариявии мафҳуми муҳити молиявии соҳибкорӣ, исбот намудани зарурати истифодаи таҷрибаи ҷаҳонии бунёди муҳити молиявии соҳибкорӣ дар Тоҷикистон, пешниҳод намудани роҳҳои асосии таҳкими муҳити молиявии соҳибкорӣ дар сатҳи макроиқтисодӣ, таҳияи модели концептуалии стратегияи муҳити молиявӣ дар сатҳи микроиқтисодӣ, таҳияи матритсаи таҳкими муҳити молиявии соҳибкорӣ дар асоси ташкил намудани кластерҳои минтақавию соҳавии рушди соҳибкорӣ, фондҳои махсусгардонидашуда ва дастгирии рушди инфрасохторӣ иборат мебошад.

Дар диссертатсия муаллиф таҳқиқотҳои амалӣ ва назариявиро нишон дода, асосноккунии моҳияти назариявии мафҳуми муҳити молиявии соҳибкорӣ нишон додааст.

4. Дараҷаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд.

Дар раванди таҳлили диссертатсияи мазкур муайян карда шуд, ки он дорои наwgониҳо буда, дар асосноккунии назариявӣ ва амалии соҳибкории молиявӣ ҳамчун мафҳуми иқтисодӣ, инчунин таҳқиқи ҳамаҷонибаи масъалаҳои ба соҳибкории молиявӣ дар бахши кишоварзӣ алоқамандбуда, самтҳои фаъолияти он ва ошкор намудани омилҳои асосии ба соҳибкории молиявӣ таъсиррасонанда зоҳир мегарданд. Қайд намудан ба маврид аст, ки масъалаи таҳқиқи соҳибкории молиявӣ аз ҷониби муаллиф мавриди таҳлил ва омӯзиш қарор дода шудааст, ки моҳияти наwgонии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсиониро ифода менамояд. Дар қатори натиҷаҳои назарраси илмӣ, ки унсурҳои наwgонӣ доранд инҳоро қайд намудан мумкин аст:

- дар асоси таҳқиқоти назариявии мафҳуми “муҳити молиявии соҳибкорӣ” нуқтаи назари муаллиф дар таҳрири зерин пешниҳод

гардидааст “муҳити молиявии соҳибкорӣ вазъи сиёсӣ, иқтисодӣ, ҳуқуқӣ, демографӣ, илмӣ-технологӣ, иҷтимоӣ ва экологии ташаккулёфтае мебошад, ки ба соҳибкорон имконияти озодона фаъолият карданро муҳайё месозад ва самаранокии фаъолияти онҳоро таъмин менамояд”;

- исбот карда шудааст, ки таҷрибаи бо иттилоот таъмин намудани соҳибкории хурду миёна доир ба дастгирии давлатии Ҷопон, бозомӯзии мутахассисон ва бо тавсияномаҳо таъмин намудани соҳибкорони Чин, гирифтани машваратҳои онлайнӣ оид ба гирифтани қарз ва хизматрасонии ширкатҳои суғуртаи Фаронса, дастгирии молиявии соҳибкорони навтаъсиси Олмон, суғуртаи тиббии ИМА, таъсиси фонди кафолати рушди тиҷорати хурди Ҷумҳурии Ёзбекистон барои Тоҷикистон қобили қабул аст;
- ошкор карда шудааст, ки сатҳи капитализатсияи иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон паст буда, арзиши қарзҳои бонкӣ тамоюли афзоиш доранд. Кӯшишҳои ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба беҳсозии фазои соҳибкорӣ ба воситаи такмили қонунгузорӣ, таъмини ҳуқуқи моликият, мораторияи санҷишҳои фаъолияти соҳибкорӣ натиҷаҳои зарурӣ надода истодаанд;
- бо истифода аз усулҳои гуногуни таҳлил ба муҳити молиявии соҳибкорӣ дар сатҳи микроиқтисодӣ ва макроиқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳо дода, дурнамои рушди муҳити молиявӣ то соли 2030 муайян карда шудааст;
- модели концептуалии таҳия ва иҷрои стратегияи муҳити молиявӣ дар сатҳи микроиқтисодӣ таҳия карда шуда, роҳҳои такмили он бо дарназардошти риояи принципҳои асосии технологияи истехсолот, мақсаднок истифодабарии сармояи қарзӣ, пешгирии бавучудоии қарзҳои дебиторӣ ва саривақт пардохт намудани қарзҳои

кредиторӣ, таъмини ҳавасмандии истеҳсолкунандагон ва таъмини талаботи хоҷагӣ бо воситаҳои гардон пешниҳод гардидаанд.

- матритсаи таҳкими муҳити молиявии соҳибкорӣ пешниҳод карда шудааст, ки он ба дастгирии давлатии соҳибкорон дар асоси ташкил намудани кластерҳои истеҳсолию тиҷоратӣ, таъсиси фондҳои махсусгардонидашударо дар бар мегирад.

5. Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки хулосаҳо ва пешниҳодоти дар диссертатсия дарҷгардида ба мукаммал гардидани заминаҳои назариявию методии раванди таҳкими муҳити молиявии соҳибкорӣ мусоидат карда, як қатор пешниҳодҳои дар кор овардашуда метавонанд, ҳангоми такмилдиҳии базаи қонунгузорӣ дар соҳаи таҳқиқшаванда ва инчунин дар фаъолияти сохторҳои ҳокимияти маҳалии идоракунии давлатӣ оид ба масъалаҳои ҳалли рушди сармоягузорӣ имконият фароҳам оваранд. Муқаррароти назариявие, ки дар диссертатсия ташаккул ёфтаанд, метавонанд ба таври назаррас маводҳои мавҷударо оид ба фанҳои «Менечмент», «Асосҳои фаъолияти соҳибкорӣ» «Иқтисодиёти кишоварзӣ» ва дигар мукаммал созад.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот. Эътимоднокиӣ ва саҳеҳии муқаррароти илмӣ, хулосаҳо ва тавсияҳои амалии таҳқиқот тавассути таҳлили пурраи кори муаллифони гуногун дар мавзӯи таҳқиқшуда, Стратегияи миллии рушд барои давраи то солҳои 2030, маводҳои маҷаллаҳои махсуси соҳавӣ, инчунин маълумоти соҳибкорони алоҳидаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, натиҷаҳои назарсанҷии муаллиф ва истифодаи дурусти усулҳои системавии ҳалли мушкилот таъмин карда шудааст. Хулоса ва тавсияҳо, ки дар асоси таҳлили илмӣ натиҷаҳои таҳқиқотҳои назариявӣ ва таҷрибавӣ пешниҳод карда шуданд, ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот мувофиқ мебошанд.

6. Тавсифи умумӣ, сохтор, мундариҷа ва муқаррароти асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ.

Диссертатсия аз номгӯйи ихтисораҳо, муқаддима, се боб, нуҳ зербоб, хулосаю пешниҳодот ва рӯйхати адабиёт иборат аст. Матни асосии таҳқиқот дар 175 саҳифаи компютерӣ оварда шуда, фарогири 54 ҷадвал ва 17 расм иборат мебошад. Рӯйхати адабиёт аз 199 номгӯй иборат аст.

Дар боби аввал «асосҳои назариявии рушди муҳити молиявии соҳибкорӣ» Асосҳои илмӣ-назариявии муҳити молиявии соҳибкорӣ, омилҳо ва марҳилаҳои ташаккули муҳити молиявии соҳибкорӣ, таҷрибаи хориҷии фароҳамсозии муҳити соҳибкорӣ ва тадбиқи он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, мавриди омӯзиш қарор дода шудааст (с.15-41).

Муаллифи диссертатсия қайд менамояд, ки айни замон дар адабиёти иқтисодӣ шумораи зиёди тафсирҳои мафҳуми «муҳити молиявии соҳибкорӣ» вуҷуд доранд. Яке аз иқтисодчиёни рус Э.А. Теплякова чунин мешуморад, ки «муҳити молиявии соҳибкорӣ» омилҳои мебошад, ки дар шароити соҳибкории корпоративӣ маҷмӯи қувваҳои беруна аз ҳудуди корхона ба ҳисоб рафта, ба қобилияти менеҷери молиявӣ дар мубодилаи пул ва гирифтани даромад таъсир мерасонад.¹ Дигар муҳаққиқон Л.А. Ковалерова, Ю.С. Караваева чунин мешуморанд, ки «муҳити молиявии соҳибкории корпоративӣ» маҷмӯи қувваҳои таъсиррасонандаанд, ки ширкатҳо бо дарназардошти онҳо бояд барномаҳои ҳудро таҳия кунанд. С.А. Гурфова муҳити молиявии корхонаро «ҳамчун маҷмӯи муносибатҳои мутақобилаи бисёрҷонибаи тиҷоратии корхона бо субъектҳо ва объектҳои муносибатҳои молиявӣ» медонад.

Ҳамин тариқ, муаллиф муҳити молиявии соҳибкориро таҳқиқ намуда, чунин хулосабарорӣ намудааст.

1. Дар адабиётҳо ва сарчашмаҳои интернетӣ мафҳуми ягонаи муҳити молиявӣ соҳибкорӣ мавҷуд нест. Яке онро чун омилҳо тасвир мекунад, дигаре маҷмӯи қувваҳои таъсиррасонанда, такрористеҳсол ва татбиқи ҷустуҷӯи мақсаднок, омода ва татбиқи инноватсия, сеюмин муҳити иҷтимоӣ, иттиҳодияи субъектҳои хоҷагидорӣ, ки берун аз доираи муайян фаъолият намуда, ба фаъолияти соҳибкорӣ ва қобилияти ба даст овардани даромад таъсир мерасонад. Гурӯҳи дигар шароитҳоеро дар назар доранд, ки корхона бояд дар он кор кунад, Қисми дигар онро маҷмӯи муҳити зист, имкониятҳо ва иқтисодии стратегияи ташкилот, системаи шароит ва омилҳои мефаҳмад, ки ба ташкил, шакл ва натиҷаҳои фаъолияти молиявӣ он таъсир мерасонанд.

2. Муҳити молиявӣ соҳибкориро метавон ба муҳити молиявӣ беруна ва дохилӣ тақсим намуд, ки бевосита фаъолияти соҳибкорӣ ба он алоқаманданд буда, ба қобилияти пешбурди тиҷорат ва гирифтани даромад таъсир мерасонанд. Сохтори муҳити молиявӣ соҳибкориро метавон аз ду мавқеъ- макромуҳит (табӣӣ-экологӣ, иқтисодӣ, демографӣ, техникӣ-технологӣ, сиёсӣ, ва фарҳангӣ) ва макромуҳит (сохти ташкилӣ, сохтори идора, ташкили молиякунонӣ, ташкили фурӯш, ташкили 28 баҳисобгирӣ, нархгузорӣ, ташкили муҳосибот, ташкили баҳисобгирии андоз, хусусияти технологияи истеҳсолот ва ғ.) ба ҳисоб гирифт.

3. Муҳити молиявӣ соҳибкориро ҳамчун вазъи иҷтимоӣ иқтисодӣ, сиёсӣ, шахрвандӣ ва ҳуқуқие метавон маънидод намуд, ки дар кишвар ташаккул ёфта, ба шахрвандони қобилиятнок барои фаъолияти соҳибкорӣ, озодии иқтисодӣ шароит фароҳам оварда, ба қонунгардонидани талаботи ҳамаи субъектҳои муносибатҳои бозорӣ нигаронида шудааст.

4. Муҳити молиявӣ соҳибкорӣ маҷмуи субъектҳои хоҷагидориест, ки берун аз ҳудуди ҳамин корхона фаъолият намуда, ба қобилияти пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ ва ба даст овардани даромад таъсир

мерасонанд. Ё муҳити молиявии соҳибкориро метавон ҳамчун маҷмӯи шароит ва омилҳои мухталифе, ки ба фаъолияти корхона таъсир мерасонанд, баррасӣ кард. Муҳити молиявӣ метавонад ба вазъи молиявии корхона ва ба қобилияти фаъолияти самаранок дар бозор таъсири мусбӣ ва ё манфӣ расонад. Муҳити молиявӣ шароити муайян, иқлимеро ба вучуд меоварад, ки дар он ба фаъолияти соҳибкорӣ имконият фароҳам оварда мешавад.

Дар ин боб яке аз натиҷаҳои муҳимми илмии унвонҷӯй ин муҳити молиявии соҳибкориро таҳқиқ намуда, чунин хулосабарорӣ намудааст (саҳ.27-28).

1. Дар адабиётҳо ва сарчашмаҳои интернетӣ мафҳуми ягонаи муҳити молиявии соҳибкорӣ мавҷуд нест. Яке онро чун омилҳо тасвир мекунад, дигаре маҷмӯи қувваҳои таъсиррасонанда, такрористеҳсол ва татбиқи ҷустуҷӯи мақсаднок, омода ва татбиқи инноватсия, сеюмин муҳити иҷтимоӣ, иттиҳодияи субъектҳои хоҷагидорӣ, ки берун аз доираи муайян фаъолият намуда, ба фаъолияти соҳибкорӣ ва қобилияти ба даст овардани даромад таъсир мерасонад. Гурӯҳи дигар шароитҳоеро дар назар доранд, ки корхона бояд дар он кор кунад, Қисми дигар онро маҷмӯи муҳити зист, имкониятҳо ва иқтисодии стратегияи ташкилот, системаи шароит ва омилҳои мефаҳмад, ки ба ташкил, шакл ва натиҷаҳои фаъолияти молиявии он таъсир мерасонанд.

2. Муҳити молиявии соҳибкориро метавон ба муҳити молиявии беруна ва дохилӣ тақсим намуд, ки бевосита фаъолияти соҳибкорӣ ба он алоқаманданд буда, ба қобилияти пешбурди тиҷорат ва гирифтани даромад таъсир мерасонанд. Сохтори муҳити молиявии соҳибкориро метавон аз ду мавқеъ- макромуҳит (табӣӣ-экологӣ, иқтисодӣ, демографӣ, техникӣ-технологӣ, сиёсӣ, ва фарҳангӣ) ва микромуҳит (сохти ташкилӣ, сохтори идора, ташкили молиякунонӣ, ташкили ғуруш, ташкили

баҳисобгирӣ, нархгузорӣ, ташкили муҳосибот, ташкили баҳисобгирии андоз, хусусияти технологияи истеҳсолот ва ғ.) ба ҳисоб гирифт.

3. Муҳити молиявии соҳибкориро ҳамчун вазъи иҷтимоию иқтисодӣ, сиёсӣ, шаҳрвандӣ ва ҳуқуқие метавон маънидод намуд, ки дар кишвар ташаққул ёфта, ба шаҳрвандони қобилиятнок барои фаъолияти соҳибкорӣ, озодии иқтисодӣ шароит фароҳам оварда, ба қонё гардонидани талаботи ҳамаи субъектҳои муносибатҳои бозорӣ нигаронида шудааст.

4. Муҳити молиявии соҳибкорӣ маҷмуи субъектҳои хоҷагидориест, ки берун аз ҳудуди ҳамин корхона фаъолият намуда, ба қобилияти пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ ва ба даст овардани даромад таъсир мерасонанд. Ё муҳити молиявии соҳибкориро метавон ҳамчун маҷмуи шароит ва омилҳои мухталифе, ки ба фаъолияти корхона таъсир мерасонанд, баррасӣ кард. Муҳити молиявӣ метавонад ба вазъи молиявии корхона ва ба қобилияти фаъолияти самаранок дар бозор таъсири мусбӣ ва ё манфӣ расонад. Муҳити молиявӣ шароити муайян, иқлимеро ба вучуд меоварад, ки дар он ба фаъолияти соҳибкорӣ имконият фароҳам оварда мешавад.

Дар боби дувум – “баҳои ҳолати кунунии муҳити соҳибкорӣ дар соҳаи кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон” вазъи муосири муҳити соҳибкорӣ дар соҳаи кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳлили ҳолати муосири муҳити молиявии берунаи соҳибкорӣ, баҳодиҳии ҳолати муосири микромуҳити молиявии соҳибкорӣ мавриди таҳлил қарор дода шудааст. (с.58-106).

Дар боби мазкур муаллиф ба Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 принципҳои умумӣ, шаклҳо ва самтҳои сиёсатро дар сатҳи давлатӣ муайян мекунад ва аз ҷиҳати функционалӣ мо тамоми системаи тадбирҳои дастгирии давлатии рушди

соҳибкориро пешбинӣ намудааст. Ба принципҳои асосии ҳимоя ва дастгирии давлатии соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мансубанд:

1. қонуният;
2. шаффофияти фаъолияти субъектҳои соҳибкорӣ;
3. баробарҳуқуқии ҳамаи субъектҳои соҳибкорӣ;
4. кафолати ҳимояи ҳуқуқ ва таъмини фаъолияти озоди субъекти соҳибкорӣ;
5. иштироки озоди субъектҳои соҳибкорӣ дар таҳияи лоиҳаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии ба манфиатҳои соҳибкорӣ дахлдошта;
6. афзалияти рушди соҳибкории хурд ва миёна.

Вале, дар “Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030” дар қатори дигар таҳдидҳо “нокифоя будани шароит барои фазои соҳибкорӣ, ки дар танзими барзиёд ва ғайрисамаранок, коррупсия, сарбории аз ҳад зиёди андозӣ ва душвориҳои маъмурикунонии андоз, сатҳи баланди монополизатсия, муҳофизати заифи ҳуқуқҳои молумулкӣ ва ҳуқуқҳои соҳибкорон”-ро ба рӯйхати таҳдидҳои асосӣ шомил карда шудааст. “Гарчанде, ки Тоҷикистон дар рӯйхати даҳ кишвари дорои пешрафт дар ислоҳоти дастгирии соҳибкорӣ қарор дорад, аз рӯи рейтинги “Пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ 2018” ҷумҳурӣ ҷойи 126-ро ишғол мекунад, ки аз паст будани рушди ниҳодҳо ҷиҳати дастгирии соҳибкорӣ шаҳодат медиҳад. Дар натиҷа иқтисодии сармоягузорӣ ва содироти зиёд кардани маҳсулоти дорои арзиши иловашуда ба пуррагӣ истифода намешавад.

Дар зербоби дуюми ҳамин боб муаллиф бештар ба арзёбии ҳолати муносири муҳити молиявии берунаи соҳибкорӣ дар соҳаи кишоварзиро мавриди таҳлил қарор дода, нишондиҳандаҳои омории соҳаро ба пуррагӣ омуктааст. (с.74-89).

Дар зербоби сеюми ҳамин боб муаллиф бештар ба ҳолати муносири микромуҳити молиявии соҳибкориро дар мисоли ҶДММ “Латиф

Муродов”, кооперативи тичоратии “Баракати Ватан”-и шаҳри Ҳисор ва хочагии деҳқонии “Файзулло Саидов”-и ноҳияи Кубодиён, КТ “Сомончон”-и ноҳияи Данғараи вилояти Хатлон таҳқиқ намудааст.

Дар боби сеюм – «Самтҳои асосии беҳтар намудани муҳити молиявӣ дар сатҳи макроиқтисодӣ» муаллиф омилҳои макроиқтисодии ба муҳити молиявии сармоягузорӣ таъсиррасонандаро мавриди тадқиқот қарор додааст. Дар ин зербоб бо истифода аз методологияи STEP –таҳлил омилҳои ба муҳити молиявӣ таъсиррасонро ба чор ғуруҳ тақсим намуда дурнамои муҳити молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар сатҳи макроиқтисодӣ барои то солҳои 2030 муайян намудааст(саҳ. 107-150).

Муаллиф дар диссертатсия қайд менамояд, ки дар кишвар фазои сулҳу субот ҳукмфармост, гирдиҳамоиҳо, корпартоиҳо вучуд надоранд ва ба назари мо то солҳои 2030 ин вазъият нигоҳ дошта мешавад. Муносибат бо мамлакатҳои ҳамсоя, аз ҷумла бо Афғонистон ва Қирғизистон хуб нест, вале то соли 2025 бо Қирғизистон муносибат хуб шуда, фақат бо Афғонистон муносибат чунин боқӣ мемонад. Вале муносибат бо Афғонистон барои рушди муҳити молиявии Тоҷикистон чун омил манфӣ боқӣ мемонад, зеро сармоягузориҳои хориҷӣ ба он баҳои манфӣ медиҳанд. Вазъи демократия бо назардошти баҳои экспертҳои хориҷӣ дода шудааст, ки тамоюли беҳшавӣ дорад ва то соли 2030 ислоҳи худро меёбад. (саҳ. 107-108).

Хулоса муаллифи диссертатсия дар боби сеюм самтҳои асосии тақмили муҳити молиявии соҳибкориро дар соҳаи кишоварзӣ то соли 2030 мавриди пешгуи қарор додааст.

Дар хулоса ва пешниҳод (с.151-158) натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии онҳо пешниҳод гардидаанд.

7. Камбудиҳо ва нуқтаҳои баҳсноки таҳқиқоти диссертатсионӣ.

Дар матни бобҳо ва зербобҳо ҳамаи мавзӯҳо ва масъалаҳое, ки ба тақмили муҳити молиявии соҳибкорӣ дар соҳаи кишоварзӣ алоқаманданд, номбар шудаанд. Дар баробари ин, ба ақидаи мо ба масъалаҳои дар зер овардашуда боз ҳам бештар диққат дода мешуд, мазмуни кор боз ҳам арзишманд мегардид:

1. Дар саҳифаи 41-57 диссертатсия муаллиф таҷрибаи хориҷии фароҳамсозии муҳити соҳибкорӣ ва тадбиқи он дар соҳаи кишоварзӣ оварда шудааст, агар маълумотҳо дар шакли ҷадвал таҳия ва пешниҳод карда мешуд, хело ба мақсад мувофиқ буд. Инчунин дар боби мазкур гуфта нашудааст, ки таҷрибаи кадом давлатро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд истифода намуд, то ки муҳити соҳибкорӣ дар соҳаи кишоварзӣ беҳтар гардонида шавад.

2. Дар ҷадвали 2.2.3 саҳифаи 76 суръати миёнасолонаи рушди ММД дар солҳои 2017-2023 оварда шудааст. Агар маълумотҳо дар шакли диаграмма пешниҳод карда мешуд, мазмуни кор боз ҳам арзишмандтар мегардид;

3. Дар ҷадвали 2.2.5 саҳифаи 96 ҳисобаробаркунӣ бо буҷет дар корхонаҳои мушаххас нишон дода шудааст, ки сарчашмаи иттилоотии овардашуда он қадар равшан нест;

4. Дар диссертатсия хатогиҳои имлоӣ ва техникӣ ба назар мерасанд.

Эроду камбудиҳои зикршуда сатҳи назариявӣ ва амалии диссертатсияи Баҳодурова Қумринисо Қаюмовнаро коҳиш намедиханд.

Дар умум, диссертатсияи тақризшаванда таҳқиқоти ба итмомрасида ҳисобида шуда, мустақилияти муаллиф дар омода намудани он эҳсос мешавад.

8. Мутобиқати диссертатсия ба талаботи Низомнома оид

ба додани дараҷаи илмӣ

Диссертатсияи ба Ҷимоя пешниҳоднамудаи Баҳодурова Қумринисо Қаюмовна дар мавзуи «Такмили муҳити молиявии соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» (дар мисоли соҳибкории кишоварзӣ) аз рӯи мақсадгузорӣ ва ҳалли вазифаҳо, муҳаббат ва нафгонии таҳқиқот, аҳаммияти амалӣ ва назариявӣ кори илмӣ-таҳқиқотии мустақилона иҷрошуда ва мантиқан анҷомёфта мебошад. Натиҷаҳои илмӣ бадастовардаи муаллиф хусусияти нафгонӣ дошта, барои ғанигардонии назарияи такмили муҳити молиявии соҳибкорӣ хизмат менамоянд. Дар таҳқиқоти мазкур вазъи кунунӣ ва тамоюли соҳибкории давлатӣ, мушкилоти ҷойдошта ва омилҳои таъсиррасон ба ин раванд баҳогузорӣ карда шудааст. Инчунин, тавсияҳои мушаххас оид ба муқаррароти илмӣ, хулосаи пешниҳодҳои дар диссертатсия овардашуда асоснок буда, аҳаммияти амалӣ барои мукамалгардонии механизми муҳити молиявии соҳибкорӣ мебошанд.

9. Мутобиқати матни автореферат ба мундариҷаи диссертатсия.

Таҳлил нишон дод, ки автореферати диссертатсия пурра муҳтавои диссертатсияи Баҳодурова Қумринисо Қаюмовна дар мавзуи «Такмили муҳити молиявии соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» (дар мисоли соҳибкории кишоварзӣ) ва муқаррароти ба Ҷимоя пешниҳодшавандаи муаллифро фарогир мебошад.

10. Мутобиқати тахассуси доғалаб ба дараҷаи илмӣ талабшаванда.

Баҳодурова Қумринисо Қаюмовна мутахассис дар соҳаи такмили муҳити молиявии соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бахши соҳибкории кишоварзӣ буда, имконияти мустақилона ҳал кардани

масъалаҳои муҳими илмӣ дар ин самт мебошад ва таҳқиқоти диссертатсионии ӯ ба самти таҳассуси унвончӯ мутобиқ мебошад.

Мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ, сохтор ва мазмунӣ кори иҷрошуда ба талаботҳои муқарраршудаи шиносномаи ихтисоси 08.00.06.06 – Иқтисодиёти соҳибкорӣ мувофиқат мекунад. Натиҷаҳои илмӣ бадастовардаи унвончӯи дараҷаи илмӣ ба талаботи муқарраргардида ҷавобгӯ буда, дар ҳолати амалишавӣ натиҷаҳои мусбиро ба бор хоҳад овард.

11. Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ.

Аз рӯйи маводи диссертатсияи илмӣ 23 кори илмӣ, аз он ҷумла: 12 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудааст. Инчунин, муҳтавои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар конференсияҳои донишгоҳӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ баррасӣ гардидаанд.

12. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия

Диссертатсияи Баҳодурова Қумринисо Қаюмовна ҳамчун кори илмӣ ба анҷом расида ба ҳисоб рафта, таркиб ва сохтори он бо тавсияву асосноккунӣ дар сатҳи муайяни илмӣ-назариявӣ навишта шуда, ба талаботи гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ, омода намудани диссертатсия ва ташҳиси диссертатсия дар шурои диссертатсионӣ ва дигар талаботҳои муқаррарнамудаи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267) ҷавобгӯ мебошад.

Рисолаи илмӣ доктараби дараҷаи илмӣ ба меъёрҳои гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ, омода намудани диссертатсия ва санҷиши кори диссертатсионӣ дар шурои диссертатсионӣ ва дигар талаботи Низомномаи шурои диссертатсионӣ, тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва тартиби бақайдгирии давлатии рисолаҳои дифоъшуда, ки бо

қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №267 аз 30 июни соли 2021 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд.

Кори диссертатсионӣ бо забони фаҳмо бо истилоҳоти қабулшуда навишта шудааст, ороиши диссертатсия тағйиротро талаб намекунад. Автореферат ва мақолаҳои илмӣ ба нашр расонидаи унвончӯ таркиби асосии диссертатсияро дар бар гирифта, натиҷаҳои таҳқиқотро ҳамчун дастоварди нави илмӣ ҳисобидан мумкин аст. Ҷанбаҳои муҳими мундариҷаи кор дар автореферат инъикос ёфтаанд, ки предмети асосии дифоъ мебошанд. Бинобар ин, талабот дар ин бобат дар маҷмӯъ қоненъ карда мешавад.

Хулосаи ҷамбастӣ оид ба сазовор донишҷӯи доктара ба дараҷаи илмӣ.

Таҳқиқоти диссертатсионии Баҳодурова Қумринисо Қаюмовна дар мавзӯи «Такмили муҳити молиявии соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» (дар мисоли соҳибкории кишоварзӣ) барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.06.06 – Иқтисодиёти соҳибкорӣ ба бандҳои 32, 33, 34, 35 ва 37 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267) тасдиқшуда ҷавобгӯ буда, дар сатҳи зарурии илмию методологӣ омода гардидааст, масъалаҳои мубрами илмӣ ҳалли худро ёфтаанд ва муаллифи он Баҳодурова Қумринисо Қаюмовна сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.06.06 – Иқтисодиёти соҳибкорӣ мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти банди 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Тақриз аз ҷониби номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсенти кафедраи иқтисодиёт ва ташкили соҳибкории Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон Алимов К.К. омода гардидааст.

Тақриз дар чаласаи кафедраи иқтисодиёт ва ташкили соҳибкории
Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон муҳокима ва тасдиқ карда
шудааст (суратчаласаи №4 аз 20.11.2025 с.).

Дар чаласаи кафедра иштирок доштанд: 16 нафар.

Натиҷаи овоздиҳӣ: тарафдор 16 нафар, зид – нест, бетараф – нест.

Раиси чаласа:

н.и.и., дотсенти кафедраи иқтисодиёт
ва ташкили соҳибкории Донишгоҳи давлатии
тиҷорати Тоҷикистон

Исматуллоев И.У.

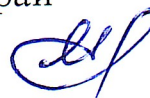
Ташхисгар:

н.и.и., дотсент, мудири кафедраи иқтисодиёт
ва ташкили соҳибкории Донишгоҳи
давлатии тиҷорати Тоҷикистон

Алимов К.К.

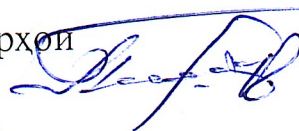
Котиби чаласа: муаллими калони кафедраи
иқтисодиёт ва ташкили соҳибкорӣ

Қодиров А.В.

Имзоҳои Алимов К.К., Исматуллоев И.У ва Қодиров А.В.-ро тасдиқ
менамоям.

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДТТ

Пирзода С.С.

Суроғай муассиса: 734061, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе,
кучаи Деҳоти 1/2

Телефон: (+992) 37 234-83-46, E-mail: mail@ddtt.tj

